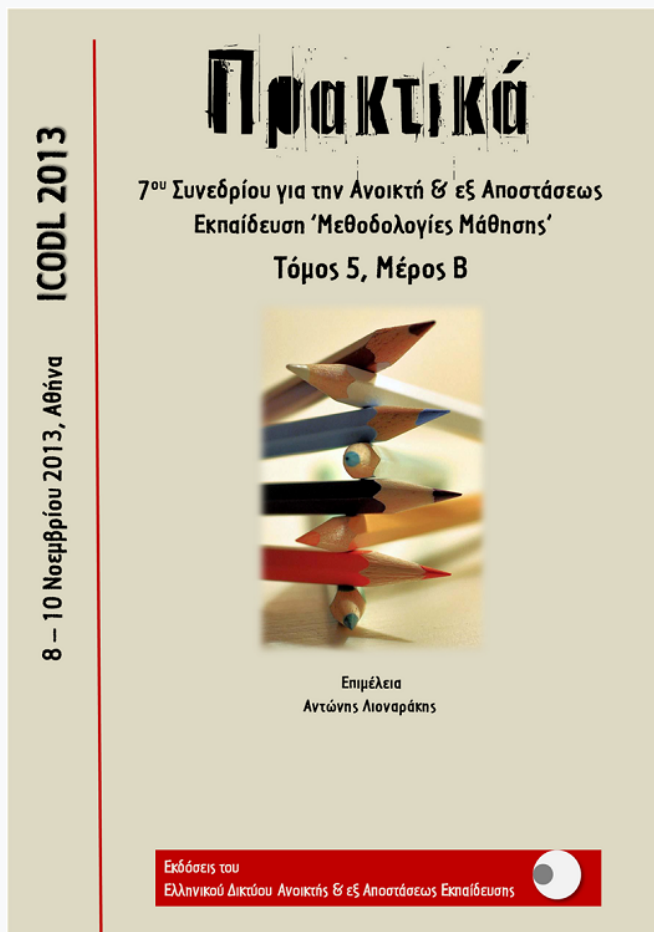

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 5B (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης

Ο ρόλος του δασκάλου στα MOOCs

*Ροζίτα Τσώνη, Πηνελόπη Γκέκα, Ευδοξία Σιόλου,
Αθανάσιος Σύψας, Τζένη Παγγέ*

doi: [10.12681/icodl.561](https://doi.org/10.12681/icodl.561)

Ο ρόλος του δασκάλου στα MOOCs

The role of the tutor in MOOC

<p>Ροζίτα Τσώνη Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΝ Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων rozitson@yahoo.gr</p>	<p>Πηνελόπη Γκέκα Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΝ Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων paula@cc.uoi.gr</p>	<p>Ευδοξία Σιόλου Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΝ Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων esiolou@yahoo.gr</p>
<p>Αθανάσιος Σύψας Υπ. Διδάκτωρ ΠΤΝ Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων sipsas@gmail.com</p>	<p>Τζένη Παγγέ Καθηγήτρια Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών και Εκπαίδευσης από Απόσταση Σχολή Επιστημών Αγωγής Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων jpagge@cc.uoi.gr</p>	

Abstract

In the transition from the traditional face to face learning to open online teaching, the teacher plays an important role in the process of learning. Educational models have given different characteristics to the teacher but all converge on a general consensus within the competencies required for successful educational tasks. The MOOCs (massive open online courses) are using the principles of Connectivism. So, in many cases the role of the teacher is downgraded while the learning process takes place independently. In these open classes, where participants are numerous, there is a debate about the involvement of the teacher with the students. Teaching assistants (TAs) are also very important to conduct the course. The aim of this review is to examine the role of the teacher during an online course as initiator and evaluator of the learning process. Moreover we discuss how open courses could be used, in other ways, and especially in universities for LLL.

Keywords: distance learning, open learning, MOOC, conectivism, tutor's role

Περίληψη

Από την παραδοσιακή δια ζώσης εκπαίδευση μέχρι την ανοικτή διαδικτυακή διδασκαλία, ο καθηγητής καλείται να διαδραματίσει ένα ρόλο τόσο σημαντικό όσο και η διαδικασία της μάθησης. Τα εκπαιδευτικά μοντέλα κατά καιρούς έχουν δώσει διαφορετικά χαρακτηριστικά στον διδάσκοντα συγκλίνουν όμως όλα σε μια γενικά κοινή παραδοχή για τις ικανότητες που απαιτούνται ώστε να μπορεί να φέρει σε πέρας επιτυχώς το εκπαιδευτικό του έργο. Τα MOOCs (massive open online courses) χρησιμοποιώντας ως εκπαιδευτικό μοντέλο τις αρχές του κονεκτιβισμού, παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σε πολλές περιπτώσεις η υποβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού είναι προφανής επειδή η μαθησιακή διαδικασία συντελείται αυτόνομα και μοιάζει να εξελίσσεται ανεξέλεγκτα από τον

διδάσκοντα. Σε ένα τέτοιο ανοικτό μάθημα όπου οι εμπλεκόμενοι είναι πολλοί, επικρατεί ένας προβληματισμός για το ποιος είναι ή και ποιος θα έπρεπε να είναι ο βαθμός εμπλοκής του καθηγητή με τους μαθητές του. Εμφανίζονται βεβαίως και οι βοηθοί (TAs) οι οποίοι είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την διεξαγωγή του μαθήματος. Στόχος της συγκεκριμένης επισκόπησης, είναι να εξετάσει το ρόλο του δασκάλου ως εμπνευστή και διεκπεραιωτή της διαδικασίας της μάθησης, την λειτουργία των MOOCs, καθώς επίσης και τις δυνατότητες αξιοποίησης τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Εισαγωγή

Θεωρητικά αλλά και πολύ περισσότερο σε πρακτικό επίπεδο, ο εκπαιδευτικός καλείται να λύσει προβλήματα που συνδέονται είτε άμεσα, είτε έμμεσα με το διδακτικό του έργο (Παγγέ, 2009). Οι απαραίτητες ικανότητες ενός δασκάλου, έχουν να κάνουν τόσο με την διαδικασία μετάδοσης της γνώσης όσο και με την διαχείριση της τάξης, την κινητοποίηση των μαθητών, και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας τους (Παγγέ 2009, Villegas et al., 2002). Έτσι στην ανοικτή εκπαίδευση, η οποία μέχρι στιγμής απευθύνεται κυρίως σε ενήλικες, ο ρόλος του δασκάλου είναι αρκετά διαφοροποιημένος από εκείνον του δασκάλου στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία (Παγγέ 2006, Λιοναράκης 2006, 2010). Η ανοικτή ή ευέλικτη μάθηση είναι σίγουρα η καλύτερη πρακτική που μπορεί να εφαρμοστεί στην συνεχιζόμενη εκπαίδευση ή στην εκπαίδευση ενηλίκων (Λιοναράκης, 2001, Παγγέ, 2009, Moore et al., 2012). Η ανατροφοδότηση είναι πολύ σημαντικό βήμα στην διαδικασία της μάθησης και πρέπει να προέρχεται από όσο το δυνατό περισσότερες πηγές (Λιοναράκης, 2010, Λιοναράκης, 2006). Η ανοικτή εκπαίδευση ενισχύει την αυτονομία αλλά η αυτονομία δεν πρέπει να συγχέεται με την απομόνωση (Παγγέ 2009). Η προώθηση της κοινωνικότητας των συμμετεχόντων σε ένα ανοικτό μάθημα είναι σπουδαία πρόκληση για τους υπευθύνους του μαθήματος ειδικά αφού απευθύνονται σε ενήλικες που συχνά είναι πιο επιφυλακτικοί ως προς τις συναναστροφές τους σε σχέση με τα παιδιά (MacKay, R.F., 2013). Ο ενήλικας γνωρίζει τι θέλει, έχει μια γενική εικόνα για το περιεχόμενο του μαθήματος που θα παρακολουθήσει και έχει μια σαφέστερη αντίληψη των προσδοκιών του στην εκπαίδευση από απόσταση (Παγγέ, 2005). Εκεί λοιπόν προσδιορίζεται και η σπουδαιότητα του ρόλου του δασκάλου ή του βοηθού που δεν καλείται όπως στο κλασικό σχολείο να «φέρει» τον μαθητή στην τάξη, αλλά να τον κρατήσει εκεί (Coolahan, 2002, Λιοναράκης, 2006). Πολύ μεγάλο ρόλο σε αυτή τη διαδικασία παίζει ακόμη και η χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου που χρησιμοποιεί κατά την διάρκεια του μαθήματος (Kourtopoulos et al, 2000). Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διαπιστώνεται ότι οι βιωματικές εμπειρίες από το συμβατικό σύστημα εκπαίδευσης αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην προώθηση της αυτονομίας (Τσιτλακίδου Ε. , Μανούσου Ε. 2013). Το γεγονός αυτό καθιστά την καλλιέργεια των δεξιοτήτων εκείνων που θα αναπτύξουν την αυτονομία, ως μια περεταίρω πρόκληση για τον δάσκαλό.

Τα MOOCs (Massive Open Online Courses) φαίνεται να αποτελούν μια καινοτόμα τάση στην εκπαίδευση με την έναρξή τους το 2008 μέσω του κινήματος των OER (Open Recourses). Πρόκειται για ανοικτά, δωρεάν μαθήματα (αν και μπορεί να χρεωθεί ένα ποσό για πιστοποίηση της παρακολούθησης αλλά όχι για το εκπαιδευτικό υλικό ή για τα χρήματα της εκπαιδευτικής πλατφόρμας), τα οποία απευθύνονται σε ευρύ κοινό και προσφέρονται από διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή φορείς. Σύμφωνα με τον David Finegold (Young, Jeffrey R., 2013). Οι

συμμετέχοντες σε ένα MOOC μπορεί να είναι από εκατοντάδες μέχρι κάποιες χιλιάδες. Ο αριθμός των εκπαιδευομένων μειώνεται μέχρι τη λήξη των μαθημάτων οπού συνήθως καταλήγει σε ένα ποσοστό που σπάνια ξεπέρα το 7%-9% των αρχικών μαθητών (Knowledge et al 2012). Αυτό οφείλεται σε ένα μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι είναι πολύ εύκολο να γίνει εγγραφή στα μαθήματα αυτά και δεν απαιτείται καμία ουσιαστική δέσμευση από τον συμμετέχοντα για την ολοκλήρωση του μαθήματος, με αποτέλεσμα να εγγράφονται πολλοί χωρίς ιδιαίτερο σκοπό. Σύμφωνα με τους Kourtoroulos et al (2000) υπάρχουν τρεις κατηγορίες συμμετεχόντων: Οι περιστασιακοί (Lurking Participants) οι μετρίως ενεργοί (Moderately Active Participants) και οι ιδιαίτερος ενεργοί (Memorably active participants). Όπως είναι φυσικό ο καθηγητής συχνά δεν μπορεί να έχει τον έλεγχο όλων αυτών των μαθητών, δεν τους γνωρίζει και ούτε πρόκειται μέχρι το τέλος του μαθήματος να έχει οποιαδήποτε επικοινωνία μαζί τους εκτός εάν συνδυαστούν με διαδικτυακά συνέδρια.

Υλικό και μέθοδος

Στην εργασία αυτή θα παρουσιαστούν μελέτες περίπτωσης από την εφαρμογή των μαθημάτων από απόσταση που εντάσσονται στην γενική κατηγορία των MOOC. Έχουν επιλέγει μαθήματα που παρακολούθησε η ερευνητική ομάδα της εργασίας από διαφορετικούς παρόχους MOOC και από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα. Παράλληλα έγινε μελέτη της έντυπης και online βιβλιογραφίας που σχετίζεται με το θέμα της ανοικτής μάθησης και των MOOC ώστε να σχηματιστεί μια συνολική αντίληψη για τις εξεταζόμενες έννοιες .

MOOCs Μελέτες περίπτωσης

Στο πλαίσιο της διερεύνησης των MOOCs εξετάστηκαν μαθήματα που προσφέρονται διαδικτυακά από πανεπιστήμια κυρίως των ΗΠΑ. Στην περίπτωση του Coursera (www.coursera.org) το εκπαιδευτικό υλικό είναι διαθέσιμο στον μαθητή ανά εβδομάδα, ώστε να υπάρχει ένας κοινός ρυθμός. Το διδακτικό υλικό είναι βίντεο-διαλέξεις, παρουσιάσεις power point, διάφορα σχετικά άρθρα, links και ηλεκτρονικά βιβλία ή σε έντυπη μορφή με ένα μικρό κόστος. Η αξιολόγηση γίνεται με εβδομαδιαία τεστ, με ερωτήσεις εμβόλιμες στα βίντεο-μαθήματα, προαιρετικές εργασίες για επιπλέον μοριοδότηση, υποχρεωτική συμμετοχή σε forums και μία τελική εργασία. Ανάλογα με τη φύση του μαθήματος, ποικίλει ο απαιτούμενος χρόνος μελέτης και ο βαθμός δυσκολίας εργασιών. Σε κάποια μαθήματα, για παράδειγμα, ο μαθητής έχει δικαίωμα να δώσει τα τεστ όσες φορές θέλει κρατώντας το καλύτερο αποτέλεσμα, ενώ σε άλλα έχει μόνο μία ευκαιρία. Τα μαθήματα που προσφέρει το coursera είναι στην πλειοψηφία τους μαθήματα εισαγωγικά ή μαθήματα πρώτου έτους που δεν απαιτούν ιδιαίτερο γνωστικό υπόβαθρο. Καλύπτουν τους κλάδους της ιατρικής, της φυσικής, της φιλοσοφίας, των μαθηματικών, της ιστορίας και συνεχώς προστίθενται νέα.

Στην περίπτωση των μαθημάτων που προσφέρονται από το EdX (<https://www.edx.org/>) που συνεργάζεται με πανεπιστήμια όπως το MIT, το Berkley University of California και το Harvard το εκπαιδευτικό υλικό δίνεται -όπως και στο Coursera- κυρίως με την μορφή εβδομαδιαίων βίντεο, σημειώσεων, links και ηλεκτρονικά βιβλία ή σε έντυπη μορφή.

Η αξιολόγηση γίνεται επίσης με εβδομαδιαία τεστ, ασκήσεις, ερωτήσεις που παρεμβάλλονται στο βίντεο και τελικές εργασίες. Το Coursera και το EdX έχουν αρκετά κοινά και ως προς τον τρόπο παροχής και οργάνωσης του εκπαιδευτικού υλικού, όσο και στον τρόπο αξιολόγησης, με το EdX να χρησιμοποιεί μεθόδους

διδασκαλίας που θυμίζουν περισσότερο τη συμβατική εκπαίδευση. Τα μαθήματα που παρέχονται αφορούν κατά κύριο λόγο τις θετικές επιστήμες, τη φιλοσοφία και την ιστορία.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις η βοήθεια και η καθοδήγηση του μαθητή προέρχονται είτε από τους συμμαθητές του (Peer Learning) και από τους «βοηθούς», είτε από τα ΤΑ (teaching assistants) μέσω email, discussion boards και forums. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter ..) παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο και στην αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών και στην επίλυση προβλημάτων. Υπάρχει πάντα και η δυνατότητα επικοινωνίας με τον διδάσκοντα αλλά αυτό σπάνια γίνεται αφού δεν προκύπτει η ανάγκη. Ένας ακόμη τρόπος αξιολόγησης που χρησιμοποιείται και στην περίπτωση του Coursera και στο EdX είναι η διόρθωση εργασιών μεταξύ των συμμαθητών (Peer grading). Είναι μία μέθοδος με πολλά πλεονεκτήματα διότι ενισχύει την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών. Αυτό είναι πολύ σημαντικό ειδικά στα online μαθήματα όπου έχει διαπιστωθεί συχνά στους συμμετέχοντες ένα αίσθημα απομόνωσης (Παγγέ, 2002) ενώ παράλληλα προωθεί την αυτονομία στην μάθηση αλλά και καλλιεργεί τις ικανότητες εκείνες που θα επιστρέψουν στον μαθητή ώστε να μπορέσει να αξιολογήσει πιο αντικειμενικά και τον ίδιο του τον εαυτό. Τέλος δεν επιβαρύνει τον καθηγητή ή τους βοηθούς του με επιπλέον διόρθωση, πράγμα καθοριστικό για την καλή λειτουργία τόσο μαζικών μαθημάτων. Αυτή η μέθοδος αξιολόγησης εργασιών έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση αφού οι βαθμολογητές κάθε εργασίας επιλέγονται από το σύστημα με τυχαίο τρόπο.

Στα forums και discussion boards, όπου ο αριθμός των μαθητών είναι μεγάλος, ο καθηγητής ζητά και εκεί επίβλεψη από την ομάδα των συνεργατών του ώστε να μην δημιουργούνται χαοτικές καταστάσεις (Searby et al, 1997). Στο coursera η επιλογή του εκπαιδευτικού μοντέλου αφήνεται στο πανεπιστήμιο που προσφέρει το μάθημα, γι αυτό και μπορεί να διαφέρει ανά γνωστικό αντικείμενο.

Στην περίπτωση του Udemy (www.udemy.com) τα μαθήματα που προσφέρονται είναι περίπου πέντε χιλιάδες. Υπάρχουν μαθήματα που παρέχονται δωρεάν αλλά και μαθήματα τα οποία έχουν δίδακτρα. Το αντικείμενο των μαθημάτων είναι ως επί το πλείστον τεχνολογικό και υπάρχουν και μαθήματα σε σχέση με οικονομικά και επιχειρήσεις. Η εκπαιδευτική μέθοδος που ακολουθείται είναι εντελώς διαφορετική, παρέχοντας στον μαθητή όλο το εκπαιδευτικό υλικό εξ αρχής ώστε να ακολουθεί τον δικό του ρυθμό μάθησης. Το παιδαγωγικό μοντέλο που χρησιμοποιείται είναι σαφώς κονεκτιβιστικό και στηρίζεται ιδιαίτερα στις ικανότητα αυτορρύθμισης της μάθησης που πρέπει να κατέχει ο μαθητής. Το Udacity (www.udacity.com) δεν έχει ουσιαστικές διαφορές με το Udemy, χωρίζει τα προσφερόμενα μαθήματα σε τρία επίπεδα (Beginner, Intermediate και Advanced) και καλύπτει κυρίως τους τομείς των θετικών επιστημών και της πληροφορικής. Στον ιστότοπο Khan Academy (www.khanacademy.org) προτείνονται αρχικά στον χρήστη μερικά διαγνωστικά τεστ και ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων το σύστημα μπορεί να προτείνει την παρακολούθηση συγκεκριμένων μαθημάτων. Η επιλογή μπορεί να γίνει και αυτόνομα από τον εκπαιδευόμενο.

Σε όλα τα παραπάνω συστήματα παροχής MOOC υπάρχει σαφώς το στοιχείο της μαζικότητας και της αυτονομίας. Ο δάσκαλος εμφανίζεται ως ο πάροχος της πληροφορίας αφού σε κάθε περίπτωση η βιντεοδιαλεξη είναι το βασικό εργαλείο του μαθήματος. Ο δάσκαλος επίσης προτείνει άλλες πηγές πληροφόρησης λύνει απορίες τύπου FAQ και στέλνει μαζικά, ενημερωτικά email στους συμμετέχοντες του μαθήματος. Ο βαθμός αλληλεπίδρασης του δασκάλου με τον μαθητή είναι τέτοιος ώστε να επιτρέπει την διεξαγωγή του μαθήματος χωρίς να τίθενται περιορισμοί στον αριθμό των συμμετεχόντων. Ο τρόπος διδασκαλίας στα MOOCs επιτρέπει σε

οποιοδήποτε έχει σύνδεση στο Ιντερνέτ και γνωρίζει την αγγλική γλώσσα να παρακολουθήσει μαθήματα από καθηγητές κορυφαίους στο είδος τους. Το ρόλο του εμπυχωτή- καθοδηγητή αναλαμβάνουν οι TAs (teacher assistants) οι οποίοι έχουν ουσιαστικά επαφή με τους μαθητές. Τίμημα της μαζικότητας φαίνεται να είναι το γεγονός ότι τα μαθήματα αυτά είναι εξεταστικά απρόσωπα. Ο δάσκαλος είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, απρόσιτος και η μόνη δυνατή επαφή του μαθητή είναι με τους TAs. Πολλές προσπάθειες γίνονται για να απαλείφει η αποξένωση αυτή όπως συναντήσεις online ή δια ζώσης, οι οποίες τις περισσότερες περιπτώσεις αποτυγχάνουν (Jacobs A. J. 2013).

Μαθησιακά μοντέλα στα MOOCs

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η εύκολη πρόσβαση στην πληροφορία, η ποικιλία ερεθισμάτων και ο πλούτος πηγών ενημέρωσης έχουν αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουμε. Είναι όμως πολύ δύσκολο για τον μέσο άνθρωπο να διαχειριστεί αυτό τον όγκο πληροφοριών που δέχεται καθημερινά. Το διαδίκτυο έφερε στην επιφάνεια ένα νέο μοντέλο μάθησης που αναπτύχθηκε από τους George Siemens και Stephen Downes (2008) και βασίζεται στην παραδοχή ότι: «η γνώση είναι κατανοημένη σε ένα δίκτυο συνδέσεων και η μάθηση βασίζεται στη δυνατότητα κατασκευής και διάσχισης των συγκεκριμένων δικτύων» (Siemens, 2010) και ονομάστηκε κονεκτιβισμός. Ο κονεκτιβισμός δεν έχει ως προϋπόθεση ύπαρξης το διαδίκτυο όμως σαφέστατα μπορεί να αναπτυχτεί ιδιαίτερα με την βοήθεια του.

Σύμφωνα με τις αρχές του ο σύγχρονος μαθητής μπορεί να πλοηγείται σε μια σειρά από κόμβους (πηγές πληροφορίας: βιβλία, άρθρα, links, video και άλλα) και να δημιουργεί μεταξύ τους συνδέσεις δηλαδή συσχετίσεις. Με τον τρόπο αυτό δημιουργεί το δικό του δίκτυο μάθησης το οποίο συνεχώς διευρύνεται και μπορεί να είναι διαθέσιμο και σε άλλους μαθητές ώστε να επωφεληθούν από αυτό.

Οι αρχές του κονεκτιβισμού επικεντρώνονται σύμφωνα με τον Siemens στα παρακάτω κύρια σημεία:

Η μάθηση είναι μια διαδικασία σύνδεσης κόμβων πληροφορίας

Η μάθηση μπορεί να αποκτηθεί και μέσω «συσκευών»

Η ικανότητα να μαθαίνουμε είναι σημαντικότερη από την ήδη αποκτημένη πληροφορία (γνώση)

Η ικανότητα να διακρίνει κανείς τους συσχετισμούς μεταξύ επιστημονικών πεδίων, ιδεών και απόψεων είναι καταλυτική

Ο στόχος όλων των κονεκτιβιστικών διαδικασιών είναι η απόκτηση σύγχρονων γνώσεων.

Η λήψη αποφάσεων είναι από μόνη της μια μαθησιακή διαδικασία.

Τα περισσότερα MOOCs βασίζονται στις αρχές του κονεκτιβισμού. Βεβαίως τίθενται πολλά ερωτήματα στην εφαρμογή των μαθημάτων:

«Μήπως ο κονεκτιβισμός στην πράξη δημιουργεί ένα χαοτικό περιβάλλον για τον μαθητή, χωρίς καθοδήγηση στο οποίο μόνο έμπειροι χρήστες του διαδικτύου μπορούν να τα βγάλουν πέρα; Μήπως τελικά όλες αυτές οι υψηλές προσδοκίες που ανέτειλαν με την έναρξη των MOOCs διαψευστούν από τον τεράστιο, πραγματικά αριθμό των μαθητών που αποχωρούν από αυτά, μόλις λίγες μέρες μετά την εγγραφή τους;» (Catropa, 2013).

Δεν μένει παρά με το πέρασμα του χρόνου να εξεταστεί η αντοχή των μαθημάτων αυτών.

Η αξιοποίηση των MOOCs στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο ευέλικτος χαρακτήρας των MOOCs μπορεί πολύ εύκολα να χρησιμοποιηθεί και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ακόμη και στο χώρο της διοίκησης. Οι πιθανές εφαρμογές είναι πολλές και διαφορετικές: Θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στο πρόγραμμα σπουδών ή να λειτουργήσουν συμπληρωματικά όπως στην περίπτωση των Khean Academy (<https://www.khanacademy.org>), Udacity (www.udacity.com) και Udemy (<https://www.udemy.com/>) που κυρίως παρέχουν εξατομικευμένα μαθήματα ώστε ο κάθε φοιτητής να δουλεύει με τον δικό του ρυθμό (Yuan, et al, 2013).

Η διοίκηση των πανεπιστημίων είναι επίσης ένας τομέας ο οποίος μπορεί να ωφεληθεί ιδιαίτερα, αν στο πλαίσιο της χρήση ΤΠΕ για τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών συμπεριληφθούν και μερικά ανοικτά μαθήματα. Σύμφωνα με Γκέκα, και συν. (2013). η εφαρμογή των ΤΠΕ στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων έδειξε ότι μπορεί να επιφέρει εξοικονόμηση χρόνου, μέχρι και 99,4% με την χρήση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων συνδεδεμένων με βάσεις δεδομένων για το σύστημα διαχείρισης προσωπικού (HRMS). Η επίλυση των διοικητικών ζητημάτων, αν και δεν επηρεάζει άμεσα το έργο του εκπαιδευτικού, δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ομαλή διεξαγωγή του. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι λύσεις αυτές είναι εφικτές στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερα εξειδικευμένο προσωπικό. Αρκεί οι εργαζόμενοι του διοικητικού τομέα να εκπαιδευτούν κατάλληλα. Η εκπαίδευση αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με ελάχιστο κόστος μέσω ανοικτών διαδικτυακών μαθημάτων (MOOCs). Κάθε πανεπιστήμιο λοιπόν, αναγνωρίζοντας τις ανάγκες εκπαίδευσης του προσωπικού του, θα μπορούσε να αναπτύξει κατάλληλα ανοικτά μαθήματα, ώστε η συνεχιζόμενη εκπαίδευση να συντελείται εξ ολοκλήρου από το ίδιο το πανεπιστήμιο. Ο ανοικτός και ευέλικτος τύπος των μαθημάτων αυτών, θα μπορούσε να ωφεληθεί, όχι μόνο τους διοικητικούς υπαλλήλους του συγκεκριμένου πανεπιστημίου, αλλά και εργαζόμενους σε άλλους φορείς ή ακόμα και μεμονωμένα άτομα ως μία ευκαιρία εφαρμογής της δια βίου μάθησης.

Συμπεράσματα

Παρατηρούμε λοιπόν ότι στα MOOCs, δημιουργούνται ζητήματα σε σχέση με τον ρόλο του δασκάλου και ιδιαίτερα με τη σχέση δασκάλου - μαθητή. Πρέπει να τα δούμε ως μια μοναδική ευκαιρία για ανθρώπους που δεν θα είχαν αλλιώς τη δυνατότητα, να διδαχθούν ένα μάθημα από κάποιον καθηγητή αξιόλογου πανεπιστημίου που οι ίδιοι θαυμάζουν. Οι προσδοκίες κάθε μαθητή από τον διδάσκοντα του μαθήματος που έχει επιλέξει διαφέρουν. Προφανώς αυτό έχει να κάνει με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μαθητή που συμμετέχει σε αυτά τα μαθήματα, όπως και τις μαθησιακές εμπειρίες του, την κουλτούρα, το πολιτιστικό υπόβαθρο, την προσωπικότητα του και την ηλικία. Σύμφωνα με τον D. Stavens (οπ. αναφ. στο Pappano L. 2012), τα κριτήρια επιλογής των καθηγητών στο Udacity είναι πολύ διαφορετικά από αυτά στην συμβατική εκπαίδευση. Το ερευνητικό έργο λαμβάνεται ελάχιστα υπ όψιν και εκτιμώνται περισσότερο οι διδακτικές ικανότητες του καθηγητή. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το μάθημα: “Landmarks in Physics” του πανεπιστημίου Virginia που διδάσκεται από τον Andy Brown που αποφοίτησε από το MIT μόλις το 2009.

Άρα ο ρόλος του δασκάλου είναι συνδυασμένος περισσότερο με τις απαιτήσεις του μαθητή παρά με τα μέσα που εκείνος χρησιμοποιεί για την διδασκαλία διότι στις περισσότερες περιπτώσεις κριτήριο επιλογής ενός online μαθήματος είναι, σε μικρότερο βαθμό ο διδάσκων, και κυρίως η υλη του μαθήματος. Συχνά ένας βοηθός

μπορεί να παίζει το ρόλο του εκπαιδευτή-μέντορα. Παρόλα αυτά στα MOOCs είναι έκδηλη η δυσκολία προσέγγισης του διδάσκοντα. «Το απογοητευτικό στα MOOCs είναι ότι ο διδάσκων δεν μπορεί να είναι διαθέσιμος για τους δεκάδες χιλιάδες μαθητές του. Πως μπορείς να κάνεις ένα μαθητή να νιώσει οικειότητα σε ένα μαζικό μάθημα;» (Schroeder R. 2012 οπ. Αναφ. στο Pappano L. 2012)

Όπως συνάγεται από την προηγούμενη αναφορά στα διαδικτυακά μαθήματα το σημαντικότερο προσόν που πρέπει να έχει ο σύγχρονος άνθρωπος δεν είναι τόσο η απομνημόνευση των πληροφοριών όσο η ικανότητα του ατόμου να μαθαίνει. Εξάλλου, υπάρχει το Google, η Wikipedia και τόσες άλλες πηγές πληροφόρησης τόσο εύκολα προσβάσιμες οποιαδήποτε στιγμή.

Αυτό που καλείται να αναπτύξει ο δάσκαλος που θα ασχοληθεί σήμερα με έναν μαθητή είναι να του δώσει τα εφόδια που θα χρειαστεί ως μελλοντικός συμμετέχοντας ενός MOOC και να αναπτύξει τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της δια βίου μάθησης. Η αυτονομία που προϋποθέτουν τα MOOCs καθώς και ο ειδικός σχεδιασμός του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος όχι μόνο ενισχύουν τον ρόλο του δασκάλου, αλλά και δημιουργούν νέες προκλήσεις σε σχέση με το έργο του. Κλείνει έτσι ένας κύκλος στον οποίο φάνηκε η ανάγκη απεξάρτησης του μαθητή από τον δάσκαλο, δημιουργώντας την ανάγκη εκπαίδευσης δια βίου (Life Long Learner) είτε αυτός εργάζεται στη διοίκηση ενός τριτοβάθμιου ιδρύματος, είτε στην εκπαίδευση είτε στην οποιοδήποτε άλλη θέση στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα γενικότερα, χωρίς να απαιτείται η φυσική παρουσία του δασκάλου.

Αναφορές

- Catropa, Dayna (February 24, 2013). "[Big \(MOOC\) Data](#)". *Inside Higher Ed*. Retrieved July 25, 2013.
- Coolahan John (2002). *Teacher Education and the Teaching Career in an Era of Lifelong Learning*, OECD Publishing
- Day Christopher (2000). *Teachers in the Twenty-first Century: Time to renew the vision*, Teachers and Teaching: Theory and Practice Volume 6, Issue 1, 2000
- [Degree of Freedom – an adventure in online learning](#), *MOOC Components – Assessment*, March 22, 2013
- Fontana David (1995). «Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς»
- Jacobs A. J. Two cheers for wed U (2013) Retrieved 15-09-2013
http://www.nytimes.com/2013/04/21/opinion/sunday/grading-the-mooc-university.html?pagewanted=all&_r=0
- Keegan Desmond (2000). "Foundations of distance education"
- Knowledge @ Wharton "MOOCs on the Move: How Coursera Is Disrupting the Traditional Classroom" (text and video).. University of Pennsylvania. November 7, 2012. Retrieved June 29, 2013.
- KourtopoulosA., Gallagher M.S., et al, " Emotive vocabulary In MOOCs: Context and participant retention" <http://www.eurodl.org/?article=507> Retrieved June 29, 2013.
- MacKay, R.F. (April 11, 2013). "Learning analytics at Stanford takes huge leap forward with MOOCs". Stanford Report. Stanford University. Retrieved June 22, 2013.
- Moore Michael G., Kearsley Greg (2012). *Distance Education: A Systems View of Online Learning*, 3rd ed.
- Race Phil (1993). "The Open Learning Handbook"
- Siemens, George. "MOOC or Mega-Connectivism Course". Retrieved 2009-01-28.
<http://ltc.umanitoba.ca/connectivism/>
- Siemens, George; Stephen Downes. "Connectivism and Connective Knowledge". Retrieved 2009-01-28. <http://ltc.umanitoba.ca/connectivism/>
- Searby, Mike, and Tim Ewers (1997) "An evaluation of the use of peer assessment in higher education: A case study in the School of Music" p.371
- Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). *Educating culturally responsive teachers: A coherent approach*. Albany, NY: SUNY Press

- Yuan, Li, and Stephen Powell. [MOOCs and Open Education: Implications for Higher Education White Paper](#). University of Bolton: CETIS, 2013. pp. 7–8.
- Young, Jeffrey R. (January 27, 2013). "The Object Formerly Known as the Textbook". Chronicle of Higher Education. Retrieved March 14, 2013.
- Λιοναράκης, Α. (2001). «Για ποια εξ αποστάσεως εκπαίδευση μιλάμε;». 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Πάτρα
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η Θεωρία της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και η Πολυπλοκότητα της Πολυμορφικής της Διάστασης, Άνοικτη και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης. Αθήνα
- Λιοναράκης, Α. (2010). Εξ Αποστάσεως και Συμβατική Εκπαίδευση: Συγκλίνουσες ή Αποκλίνουσες Δυνάμεις; Στο: Παράλληλα Κείμενα για την Θεματική Ενότητα "Άνοικτη και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση", σελ.1-18. Πάτρα: ΕΑΠ
- Μάρκελλος, Κ., Μαρκέλλου Π., Ρήγκου Μ., Συρμακέσης Σ., Τσακαλίδης Α. (2001). «Εκπαίδευση από Απόσταση εναντίον Παραδοσιακής Εκπαίδευσης. Υπάρχει νικητής;». 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Πάτρα
- Pappano L. (2012). The year of MOOC. Retrieved 15-09-2013 http://www.nytimes.com/2012/11/04/education/edlife/massive-open-online-courses-are-multiplying-at-a-rapid-pace.html?pagewanted=all&_r=0
- Παγγέ Τ. (2005). Τυπική, Μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση στην Ελλάδα, http://equipe.up.pt/RESOURCES/Casestudies/original_language/ioannina_GR.doc
- Παγγέ Τ. (2006). Υπηρεσίες του Internet και η διδακτική αξιοποίησή τους από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας, Επετηρίδα Π.Τ.Ν σελ. 71-80
- Παγγέ, Α. (2012). Προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης στο διαδίκτυο, σχεδιασμός και δυνατότητες αξιοποίησής τους στην Ελλάδα: η περίπτωση του σημασιολογικού διαδικτύου, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Παγγέ, Τ. (2009). Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Ιωάννινα, εκδόσεις Θεοδωρίδη.
- Τσιτλακίδου Ευδοκία, Μανούσου Ευαγγελία (2013). Ο ρόλος του διδάσκοντα στην υποστήριξη της αυτονομίας στην εξ αποστάσεως μαθησιακή διαδικασία. Open Education- The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology. Vol.9, N°1, 2013